

Beïnvloeding van veiligheidsgevoelens

Onderzoek naar het effect van de Stuurgroep Veilig in de Wijk in twee Rotterdamse wijken

Manja Abraham
Paul van Egmond
Paul van Soomeren

Beïnvloeding van veiligheidsgevoelens

Onderzoek naar het effect van de Stuurgroep Veilig in de Wijk in twee Rotterdamse wijken

Amsterdam, 15 maart 2011

Manja Abraham
Paul van Egmond
Paul van Soomeren

(foto voorpagina: RoyBorghouts Fotografie)

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	3
1 Inleiding	6
1.1 Stuurgroep Veilig in de Wijk	6
1.2 Onderzoeksvragen	7
1.3 Onderzoeksmethoden	7
1.4 Tarwewijk en het Nieuwe Westen	8
1.5 Leeswijzer	11
2 Stuurgroep Veilig in de Wijk, wat is dat?	12
2.1 Advies halen en aanspreken op verantwoordelijkheid	12
2.2 De bijeenkomsten in de praktijk	13
2.3 Effect op veiligheidsbeleving	16
3 Beïnvloeding van veiligheidsgevoelens, de theorie	17
3.1 Tafel van Twaalf	17
3.2 Beleidslogica	17
3.3 Beleidslogica achter de Stuurgroep Veilig in de Wijk	18
4 Beïnvloeding van veiligheidsgevoelens, de praktijk	22
4.1 Wat deelnemers vinden van de Stuurgroep Veilig in de Wijk	22
4.2 Effecten voor <i>deelnemers</i>	23
4.3 Wat bewoners en sleutelfiguren vinden van de Stuurgroep Veilig in de Wijk	24
4.4 Effecten voor <i>overige bewoners</i>	25
4.5 Conclusie	25
5 Conclusies en aanbevelingen	26
5.1 Wat is het effect van de Stuurgroep Veilig in de Wijk op de veiligheidsbeleving?	26
5.2 Op welke manier kan de gemeente met de Stuurgroep Veilig in de Wijk toch de veiligheidsbeleving beïnvloeden?	27
5.3 Wat zijn de randvoorwaarden voor een positieve beïnvloeding van de veiligheidsbeleving?	28
Bijlagen	
Bijlage 1 Leden begeleidingscommissie	31
Bijlage 2 Geïnterviewde personen	32
Bijlage 3 Onderzoeksmethode	33

Managementsamenvatting

De Stuurgroep Veilig (burgemeester, korpschef politie en hoofdofficier van Justitie en twee wethouders) komt eens in de twee weken bij elkaar op het hoofdbureau van de politie in Rotterdam. Sinds augustus 2009 vergadert de Stuurgroep ook twee à drie keer per jaar in elk van de focuswijken in de stad. Deze bijeenkomsten, waar ook bewoners en ondernemers uit de wijk voor uitgenodigd worden, heten de Stuurgroep Veilig in de Wijk. Inmiddels gebeurt dit in zes focuswijken: Nieuwe Westen, Oude Westen, Tarwewijk, Hillesluis, Bloemhof en Cool.

Tijdens een Stuurgroep Veilig in de Wijk worden problemen op het gebied van veiligheid in de wijk besproken en de aanpak wordt doorgenomen (zie hoofdstuk 2 voor een uitgebreidere beschrijving). De Stuurgroep Veilig in de Wijk is een idee van burgemeester Aboutaleb; hij vindt het waardevol om direct van bewoners te horen wat er speelt. Hij stelt een drietal doelen voor de Stuurgroep Veilig in de Wijk:

- het ophalen van klachten en problemen bij bewoners en ondernemers;
- snel ingrijpen door verantwoordelijkheden vast te stellen en verantwoordelijken aan te spreken;
- het geven van een impuls aan gebiedsgericht en vraaggestuurd werken.

Onderzoeksvraag

Het is in deze visie geen doel van de Stuurgroep Veilig in de Wijk om veiligheidsgevoelens te beïnvloeden. Dat neemt niet weg dat de interventie wel degelijk elementen kan bevatten die een positief effect hebben op de veiligheidsbeleving.

De gemeente Rotterdam heeft DSP-groep gevraagd te onderzoeken op welke manier met de Stuurgroep Veilig in de Wijk de veiligheidsbeleving van bewoners beïnvloed kan worden en wat de randvoorwaarden zijn voor een positieve beïnvloeding (zie hoofdstuk 1 voor de beschrijving van het onderzoek).

Om de onderzoeksvraag scherper in beeld te krijgen, hebben we de elementen van 'de aanpak Stuurgroep in de Wijk' in hun onderlinge samenhang op een rij gezet (zie hoofdstuk 2), waarna we een en ander hebben getoetst aan de theorie (hoofdstuk 3) en aan de praktijk (hoofdstuk 4).

We hebben onderzocht of de Stuurgroep Veilig in de Wijk de volgende drie doelen bereikt:

- 1 Veiligheidsgevoelens bewoners zijn verbeterd.
- 2 Bewoners weten dat het het bestuur ernst is.
- 3 Bewoners voelen zich medeverantwoordelijk voor de veiligheid.

Resultaten

In totaal zijn er per wijk ongeveer 100 unieke bewoners die minimaal een keer deelgenomen hebben aan bij een Stuurgroep Veilig in de Wijk. Deze deelnemers weten dat 'het het bestuur ernst is'. Ook voelen de deelnemers zich 'mede verantwoordelijk voor de veiligheid'. Punt is echter dat hier het kip en ei probleem speelt. De deelnemers voelden zich naar hun zeggen al eerder verantwoordelijk en zijn waarschijnlijk (mede) om die reden gaan deelnemen aan de Stuurgroep Veilig in de Wijk. Effect op het veiligheidsgevoel van de deelnemers lijkt de Stuurgroep Veilig in de Wijk niet te hebben. De deelnemers voelden zich eigenlijk altijd al veilig in de wijk.

Tot zo ver de deelnemers, maar hoe zit het met de effecten voor de *overige bewoners* in 'de' wijk?

Uit dit onderzoek blijkt dat er van deze interventie geen breed effect verwacht kan worden op veiligheidsgevoelens in de wijk (zie hoofdstuk 4), omdat:

- er maar heel weinig unieke deelnemers per wijk zijn: ongeveer 100 per wijk op een bevolking van 11.000 (Tarwewijk) en 19.000 (Nieuwe Westen); de groep deelnemers praat ongetwijfeld wel weer met andere mensen - waaronder dan ook niet-deelnemers – maar die kring blijft beperkt;
- uit onze (straat)interviews blijkt dat de Stuurgroep Veilig in de Wijk slechts bij een klein percentage bewoners bekend is; ongeveer 1 op de 10 geïnterviewde passanten had er wel van gehoord, maar wist er verder heel weinig vanaf.

Positieve elementen

In de Stuurgroep Veilig in de Wijk zitten wel veel elementen die theoretisch (Tafel van Twaalf, zie hoofdstuk 3) bij kunnen dragen aan het verminderen van onveiligheidsgevoelens:

- De Stuurgroep pakt – zichtbaar – de criminaliteit aan die ertoe doet.
- Op aanwijzing van bewoners gaat de Stuurgroep verloedering tegen.
- Door de stuurgroepbijeenkomsten krijgen bewoners meer gevoel van controle over hun eigen situatie.
- De stuurgroepbijeenkomsten dragen bij aan een geoliede, incidentarme werking van het veiligheidssysteem.
- Samenwerking met verschillende partners en burgers wordt gestimuleerd.
- Er wordt transparant met informatie omgegaan.
- De stuurgroepleden stralen aandacht, rust en leiderschap uit.
- Er wordt zowel gewerkt aan wat men *niét* wil zien, maar minstens zozeer aan wat men *wél* wil hebben.

Andere waardevolle elementen

Er zijn andere elementen in de Stuurgroep Veilig in de Wijk waarvan niet verwacht kan worden dat ze veiligheidsgevoelens beïnvloeden, maar die waardevol kunnen zijn voor een goed werkende veiligheidsketen:

- *netwerkfunctie* voor professionals en bewoners (ook onderling)
- *thermometer in de wijk* voor de stuurgroepleden
- *sympathie* van bewoners

Eindconclusie en aanbevelingen

Kijkend naar de theorie (Tafel van Twaalf) lijkt de Stuurgroep Veilig in de Wijk in potentie een succesvolle interventie voor het beïnvloeden van het veiligheidsgevoel van alle inwoners van de wijken waar de Stuurgroep periodiek vergadert. Toch valt het effect op het veiligheidsgevoel in de praktijk tegen. Vooral omdat men (s)preekt voor de kleine al actieve eigen parochie: de 100 wijkbewoners die zich al actief inzetten voor veiligheid en die de wijk al als veilig ervaren. Het probleem is echter dat de 'hele wijk' door deze parochianen en door de publiciteit niet bereikt wordt. Desondanks bevelen we aan om het kind niet met het badwater weg te gooien. Ga door met de Stuurgroep Veilig in de Wijk!

Wil de gemeente de Stuurgroep inzetten als aanpak tegen onveiligheidsgevoelens dan moet wel gezorgd worden voor een

- groter bereik: van 100 naar 10.000 mensen (direct en indirect);
- hogere frequentie: van 1x per 4 maanden, naar 1x per maand;
- kleinschaliger aanpak: van wijk- naar buurt/straatniveau.

We beseffen dat de agenda's van de driehoek op deze manier wel erg vol zullen lopen en dat vereist dus creatieve oplossingen. Welke oplossingen mogelijk zijn, is niet onderzocht. Dat vergt nog een stevige brainstorm. Als voorzet valt er bijvoorbeeld te denken aan:

- een iets andere aanpak (per buurt/straat voorbereiden, per wijk presenteren en aftikken)?;
- een brede campagne om de hele – of tenminste een veel groter deel van – de doelgroep te bereiken. Affiches: "SuperStuurgroep komt naar u toe!" Inzet van sociale media of van specifieke Intermediaire Kaders (denk bijvoorbeeld aan de inzet van Polen om Poolse bewoners te bereiken);
- het inzetten van opbouwwerkers om de juiste mensen te bereiken en een goede afspiegeling van de bevolking op de bijeenkomsten te krijgen;
- een koppeling met lokale initiatieven binnen het gebiedsgericht werken zoals dat in Rotterdam bestaat; denk bijvoorbeeld aan de IWAP's (Integrale Wijk Actie Programma's), of het door Aboutaleb in ons interview genoemde 'Buurt Bestuurt'.

Welke keuzes Rotterdam ook moge maken: de Stuurgroep Veilig in de Wijk is met de gebiedsgerichte en vraaggestuurde aanpak een sterk instrument om met opgestroopte mouwen als Stuurgroep concreet aan de slag te gaan. Een mooi instrument dat nog mooier kan worden. We hopen dat dit onderzoek daarbij kan helpen.

1 Inleiding

Veiligheidsbeleving is meer dan angst voor criminaliteit en wordt door veel meer dan criminaliteit alleen beïnvloed. Veiligheidsbeleving is een complex begrip, waarvoor verschillende definities worden gebruikt. Maar hoe de veiligheidsbeleving ook wordt gemeten, wetenschappers en beleidsmakers zijn het er over eens dat de veiligheidsbeleving te beïnvloeden is.¹

De afgelopen jaren is de trend in Nederland dat criminaliteitscijfers dalen of stabiel blijven, maar gevoelens van onveiligheid niet mee dalen, of - op bepaalde plekken - zelfs toenemen.

Steeds meer wordt door de nationale en lokale overheden dan ook ingezet op de verbetering van de veiligheidsbeleving. Dit zien we ook in de zes Rotterdamse focuswijken: Nieuwe Westen, Tarwewijk, Hillesluis, Oude Westen, Bloemhof en Cool. Deze wijken scoorden relatief slecht in de Rotterdamse Veiligheidsindex². Het stadsbestuur heeft zich daarom in deze buurten tot doel gesteld, naast het terugdringen van de feitelijke criminaliteit en overlast, het gevoel van veiligheid te verhogen³:

In 2014 voelt ten minste 80% van alle Rotterdammers zich veilig in de eigen buurt, waarbij dit percentage in de focuswijken niet lager mag zijn dan 70%.

1.1 Stuurgroep Veilig in de Wijk

Een interventie die mogelijk bij kan dragen aan het behalen van dit doel is de *Stuurgroep Veilig in de Wijk*. De *reguliere* Stuurgroep Veilig bestaat uit de burgemeester, de korpschef van de politie, de hoofdofficier van Justitie

- Noot 1 Er is legio aan literatuur te vinden over veiligheidsbeleving. Belangrijke werken omvatten onder andere:
Boutellier H (2005) De veiligheidsutopie, Hedendaags onbehagen en verlangen rond misdaad en straf. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
Eysink Smeets, M. & Vanderveen, G.N.G. (2008) Publiek vertrouwen in veiligheidszorg. Secondant (5), pp. 26-29.
Eysink Smeets M, H Moors, K van 't Hof, E van den Reek Vermeulen (2010) Omgaan met de perceptie van overlast en verloedering. Eindhoven: IVA.
Flight S (2003) Onveiligheidsgevoelens in Amsterdam. Amsterdam: DSP-groep.
Flight S & M Rietveld (2003) Terecht bang, Slachtofferschap en beleving van veiligheid door jongeren, Vernieuwing, tijdschrift voor onderwijs en opvoeding nr. 1 2003, Koninklijke Van Gorcum BV.
Flos R, 2010, Presentatie subjectieve veiligheid en perceptie ministerie V&J.
Vanderveen G (2006) Interpreting Fear, Crime, Risk and Unsafety. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
Vanderveen, G.N.G. (2002) Experiencing safety: proposing a novel approach to scout differences between men and women in many countries. In Nieuwbeerta, P. (Ed.) Crime Victimization in Comparative Perspective; Results from the International Crime Victims Survey 1989-2002 (pp. 335-351). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
Toolkit veiligheidsbeleving <http://www.hetccv.nl/instrumenten/Toolkit+Veiligheidsbeleving/index>.
- Noot 2 Met de Veiligheidsindex meet Rotterdam jaarlijks de veiligheid in stad en wijken. Dat gebeurt aan de hand van de gegevens van politie en gemeentelijke diensten én de mening van een groot aantal Rotterdammers over de veiligheid in hun wijk. Zij geven hun mening over zaken als diefstal, drugsoverlast, geweld, inbraak, vandalisme, schoon en heel en verkeer.
- Noot 3 De actieprogramma's zijn gemaakt naar aanleiding van de uitkomsten van de Veiligheidsindex 2009. De vier wijken scoorden daarin een onvoldoende.

en twee wethouders. Eens in de twee weken vergaderen zij over de veiligheid in de stad op het hoofdkantoor van de politie in Rotterdam.

Sinds de zomer van 2009 gaat de Stuurgroep twee à drie keer per jaar 'de wijk in' om met bewoners en ondernemers van gedachten te wisselen over de veiligheid in hun wijken. Deze bijeenkomst wordt de Stuurgroep Veilig in de Wijk genoemd.

1.2 Onderzoeksvragen

De Directie Veiligheid van de gemeente Rotterdam heeft DSP-groep gevraagd te onderzoeken wat het effect is van de interventie 'Stuurgroep Veilig in de Wijk' op de veiligheidsbeleving in de wijken Tarwewijk en het Nieuwe Westen. Voor u ligt het resultaat van dit onderzoek.

De volgende vragen staan centraal in het onderzoek:

- Op welke manier kan de gemeente met de Stuurgroep Veilig in de Wijk de veiligheidsbeleving beïnvloeden?
- Wat zijn de randvoorwaarden voor een positieve beïnvloeding van de veiligheidsbeleving?

Om tot een antwoord te komen gaan we in op de volgende subvragen:

- Op welke wijze(n) kan de Stuurgroep Veilig in de Wijk werken op de veiligheidsbeleving in de wijk? Wat zijn werkzame mechanismen?
- In hoeverre heeft de Stuurgroep Veilig in de Wijk een positieve invloed op de veiligheidsbeleving van de bewoners?
- In hoeverre zijn de bewoners bekend met de Stuurgroep Veilig in de Wijk?
- Hoe wordt de Stuurgroep Veilig in de Wijk beoordeeld door de bewoners?

1.3 Onderzoeksmethoden

Voor dit onderzoek zijn verschillende methoden van onderzoek ingezet. Eerst is aan de hand van interviews met beleidsmedewerkers en deskresearch de beleidstheorie geëxpliciteerd en uitgewerkt.⁴ Deze theorie vormde het kader van het verdere onderzoek. De theorie hebben we vervolgens getoetst aan de praktijk. We hebben daartoe een bijeenkomst van de Stuurgroep Veilig in de Wijk in de Tarwewijk en het Nieuwe Westen bijgewoond en gesproken met deelnemers. Vervolgens zijn we de wijken ingetrokken en hebben daar interviews gehouden met sleutelpersonen (waaronder stadsmariniers, wijkagenten) en passanten (wijkbewoners). Voor een verdere toelichting zie bijlage 3.

Noot 4 We werken hier volgens een aanpak die gestoeld is op de ideeën van Pawson en Tilley (1997) over Context, Mechanisme en Outcome configuratie in Realistic Evaluation en de ideeën van Leeuw (2003) over het 'reconstrueren van programma theorieën'. Zie ook: Pawson R. & N. Tilley, *Realistic Evaluation*, 1997, SAGE Publications Ltd ; Leeuw F.L., *Reconstructing program theories. Methods available and problems to be solved*, American Journal of Evaluation, 2003, jg. 24, nr.1, p. 5-20.

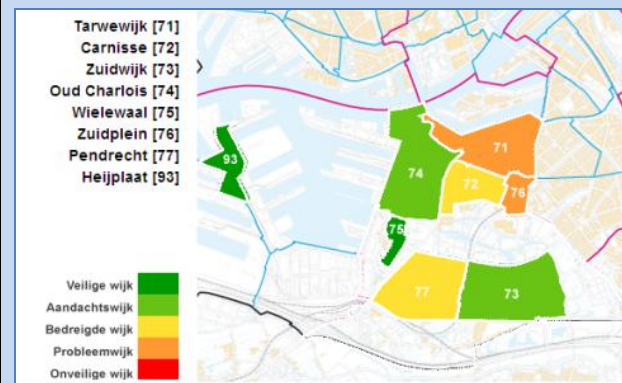
1.4 Tarwewijk en het Nieuwe Westen

De Stuurgroep Veilig in de Wijk is in augustus 2009 gestart in vier wijken: Nieuwe Westen, Tarwewijk, Hillesluis en Oude Westen. Later zijn daar Bloemhof en Cool bijgekomen. Voor dit onderzoek hebben we ons gericht op het effect van de Stuurgroep Veilig in de Wijk in de wijken Tarwewijk en het Nieuwe Westen. De keuze is op deze wijken gevallen omdat de Stuurgroep Veilig in de Wijk daar al vanaf de start van de interventie wordt gehouden en vanwege de geografische spreiding van de twee wijken: een in het noordelijk gedeelte van Rotterdam (Nieuwe Westen) en een ten zuiden van de Maas (Tarwewijk).

Beide wijken zijn zogenaamde focuswijken. Zie de inzet voor een profiel van de wijken en de problemen die daar spelen.

Profiel Tarwewijk

De wijk Tarwewijk scoorde in de Rotterdamse Veiligheidsindex beneden het gemiddelde.

(bron: Veiligheidsindex 2010, Meting van de veiligheid in Rotterdam, www.v-index.nl)

De Tarwewijk ligt in de deelgemeente Charlois en heeft 11.219 inwoners (2010).

Veiligheid en overlast

Volgens de veiligheidsindex 2010 is de score bij de afgelopen meting gedaald (van 4,6 naar 3,9). Problemen die verslechterd zijn: diefstal, drugsoverlast, geweld, inbraak, overlast en verkeer. Verbeterd zijn vandalisme en schoon en heel. De sociale index score van de wijk is problematisch.

Dit beeld wordt ten dele bevestigd door de respondenten in ons onderzoek. Volgens de professionals vormen de drugs (straathandel, thuisteelt, dealpanden) en groepsvorming op straat de grootste problemen in de buurt. Die problemen gaan gepaard met een lage sociaal economische status en een lage sociale samenhang van de bevolking.

Volgens de deelnemers⁵ van de Stuurgroep Veilig in de Wijk zijn de belangrijkste problemen in de buurt drugs, vuil (op straat), en geluidsoverlast.

Noot 5 Aanwezige bewoners en ondernemers bij bijeenkomsten van de Stuurgroep Veilig in de Wijk noemen we in dit rapport 'deelnemers'.

Sociale kenmerken

Sociale index: problematisch

Percentage inwoners dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn met de eigen buurt: 50%.

Bevolkingskenmerken

Bevolking naar leeftijdsgroep

0 tot 15 jaar	20%
15 tot 25 jaar	17%
25 tot 45 jaar	37%
45 tot 65 jaar	20%
65 jaar en ouder	6%

Bevolking naar herkomst

Westers	13%
Marokko	8%
Nederlandse Antillen en Aruba	9%
Suriname	15%
Turkije	14%
Overig niet-westers	16%

(bron: statline.cbs.nl, Kerncijfers wijken en buurten 2010)

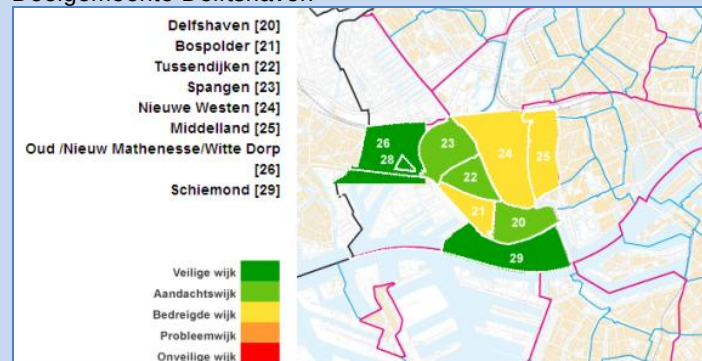

Mijnsherenlaan, Tarnewijk

Profiel Nieuwe Westen

Ook de wijk Nieuwe Westen scoorde in de Rotterdamse Veiligheidsindex beneden het gemiddelde.

Deelgemeente Delftshaven

(bron: Veiligheidsindex 2010, Meting van de veiligheid in Rotterdam, www.v-index.nl)

Het Nieuwe Westen ligt in de deelgemeente Delftshaven en heeft 18.720 inwoners (2010).

Veiligheid en overlast

Volgens de veiligheidsindex 2010 is de score van het Nieuwe Westen gestegen naar een 5,3. Problematiek die verslechterd is omvat diefstal, vandalisme en overlast. Daarentegen zijn verbeterd de drugsoverlast, geweld, inbraak, schoon en heel en verkeer.

Ook dit beeld wordt ten dele bevestigd door de respondenten in ons onderzoek. Volgens de professionals zijn de grootste problemen in de wijk drugs, jeugdoverlast, criminele (jeugd)bendes, en vermogenscriminaliteit (diefstal uit auto en woning). Volgens de deelnemers van de Stuurgroep Veilig in de Wijk worden de grootste problemen gevormd door vuil (op straat), drugs, overlastgevende jeugd, en geweld.

Sociale kenmerken

Sociale index: kwetsbaar.

Percentage inwoners dat aangeeft (zeer) tevreden te zijn met de eigen buurt: 63%.

Bevolkingskenmerken

Bevolking naar leeftijdsgroep

0 tot 15 jaar	20%
15 tot 25 jaar	18%
25 tot 45 jaar	34%
45 tot 65 jaar	22%
65 jaar en ouder	7%

Bevolking naar herkomst

Westers	11%
Marokko	16%
Nederlandse Antillen en Aruba	3%
Suriname	11%
Turkije	15%
Overig niet-westers	16%

(bron: statline.cbs.nl, Kerncijfers wijken en buurten 2010)

Burgemeester Meineszplein, Nieuwe Westen

1.5 Leeswijzer

Voordat we ingaan op de effecten van de Stuurgroep Veilig in de Wijk op veiligheidsbeleving, beschrijven we wat de interventie inhoudt (hoofdstuk 2). Vervolgens gaan we in hoofdstuk 3 in op de bestaande theorie over het beïnvloeden van veiligheidsgevoelens en op hoe met de Stuurgroep veiligheidsgevoelens beïnvloed zouden kunnen worden. Vervolgens presenteren we in hoofdstuk 4 de effecten die we in de praktijk hebben geconstateerd. We sluiten af met conclusies en aanbevelingen (hoofdstuk 5).

2 Stuurgroep Veilig in de Wijk, wat is dat?

In dit hoofdstuk beschrijven we de Stuurgroep Veilig in de Wijk. Wat houdt deze interventie in? Welke visie schuilt er achter de bijeenkomsten, wat is het doel en hoe ziet een bijeenkomst van de Stuurgroep Veilig in de Wijk er in de praktijk uit?

De informatiebronnen die voor dit hoofdstuk zijn geraadpleegd zijn interviews met de bedenker van de Stuurgroep Veilig in de Wijk en beleidsambtenaren die betrokken zijn bij de invoering en uitvoering. Daarnaast zijn beleidsdocumenten geraadpleegd en hebben we twee bijeenkomsten van de Stuurgroep bezocht.

Bron: RoyBorghouts Fotografie

2.1 Advies halen en aanspreken op verantwoordelijkheid

De Stuurgroep Veilig in de Wijk is bedacht door burgemeester Aboutaleb. Hij vindt het zeer belangrijk zelf te horen en waar te nemen wat er leeft in de wijken. 'De verhalen die ik daar hoor worden nooit zo verwoord in de notities die ik op mijn bureau vind.' Velen weten de burgemeester zelf te vinden, maar mensen uit kwetsbare groepen gaat dat vaak minder goed af. Door het maken van wandelingen en het onverwacht langsgaan bij allerlei plekken (buurthuizen, cafés, kerken etc.) probeert hij in gesprek te komen met bewoners en ondernemers. Met het in de openbaarheid in de wijk vergaderen met de Stuurgroep Veilig wil hij dit ook bereiken. 'Klachten van bewoners zijn namelijk een gratis advies'. Volgens burgemeester Aboutaleb is luisteren naar bewoners van groot belang in zijn functie. Daarnaast wil hij minstens een of twee keer per jaar zichtbaar zijn voor bewoners in de wijken. 'De menselijke insteek is ook belangrijk voor het beïnvloeden van veiligheidsgevoelens.'

De burgemeester ziet het als zijn taak leiding te geven aan het aanpakken van – vaak slepende - pijnpunten in wijken. Ook dit beoogt hij te bereiken met de Stuurgroep Veilig in de Wijk. Vanuit zijn positie kan hij verantwoorde-

lijkheden vaststellen, partijen hierop aanspreken (gemeentelijke diensten, deelgemeente, stadsmarinier, politie, openbaar ministerie) en hen het goede voorbeeld geven op het gebied van gebiedsgericht en vraaggestuurd werken. Ook wil hij graag ondernemers en bewoners aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid.

De burgemeester stelt de volgende doelen voor de Stuurgroep Veilig in de Wijk:

- het ophalen van klachten en problemen bij bewoners en ondernemers;
- snel ingrijpen door verantwoordelijkheden vast te stellen en verantwoordelijken aan te spreken;
- het geven van een impuls aan gebiedsgericht en vraaggestuurd werken.

Bron: Kalis & Co fotografie

2.2 De bijeenkomsten in de praktijk

Vooraf

De agenda voor de Stuurgroep Veilig in de Wijk wordt opgesteld door de betrokken stadsmariniers, de deelgemeente en medewerkers van de Directie Veiligheid. Deze partijen stellen ook een notitie op waarmee de stuurgroepleden inhoudelijk worden voorbereid. In deze notitie wordt de stand van zaken in de wijk beschreven. Hierin staat ook een inventarisatie van de vragen die overheidsmedewerkers bij bewoners in de wijk hebben opgevangen.

Uitnodigen

Deelgemeenten en stadsmariniers nodigen bewoners uit voor de Stuurgroep Veilig in de Wijk. In eerste instantie werd er weinig ruchtbaarheid aan de Stuurgroepen gegeven: er werd een beperkte (bekende) groep mensen geselecteerd en uitgenodigd. Na de eerste keer werd er breder uitgenodigd om een betere afspiegeling van de inwoners van de verschillende buurten te krijgen. Stadsmariniers proberen zoveel mogelijk mensen persoonlijk uit te nodigen.

Locatie

De locatie waar de Stuurgroep Veilig in de Wijk bijeenkomt is een centrale plek in de wijk, bijvoorbeeld een buurthuis of een activiteitencentrum. Op deze plek is ruimte voor voor- en napraten. Bewoners worden bij de organisatie betrokken door hen te vragen de hapjes en de drankjes voor de aanwezigen te verzorgen.

Tijdens

Format

De bijeenkomsten kennen een vast format. Het programma duurt twee uur en ziet er als volgt uit:

- 1 opening door burgemeester
- 2 presentatie 1
- 3 discussie en reacties
- 4 presentatie 2
- 5 discussie en reacties
- 6 presentatie 3
- 7 discussie en reacties
- 8 afsluiting door burgemeester

De burgemeester zit de bijeenkomsten voor. Aan het begin van elke bijeenkomst wordt de actielijst van de vorige keer doorgenomen. De betrokken partijen ((deel)gemeente, politie, Justitie, woningcorporaties) leggen hierbij verantwoording af over de behaalde resultaten. Meestal geeft de stadsmarinier een presentatie over de behaalde resultaten op het gebied van veiligheid in de afgelopen periode. De andere presentaties worden verzorgd door (deel)gemeente, politie of woningcorporaties. Elke bijeenkomst wordt door de burgemeester afgesloten met een opsomming van de acties die zijn afgesproken.

Via de presentaties worden bewoners op de hoogte gesteld van de stand van zaken op het gebied van veiligheid. De presentaties duren maximaal 15 minuten, gevolgd door ongeveer 20 minuten discussie. Tijdens de discussie kan de burgemeester aanwezige ambtenaren vragen te reageren.

Tijdens de discussies worden bewoners en ondernemers door de burgemeester gevraagd te reageren. Ook is er elke bijeenkomst gelegenheid voor bewoners en ondernemers zelf onderwerpen in te brengen. De burgemeester pakt deze onderwerpen op en spreekt – indien nodig - verantwoordelijke partijen ((deel)gemeente, politie, Justitie, woningcorporaties) aan. Omdat van alle partijen personen op beslisposities aanwezig zijn, kunnen er snel afspraken gemaakt worden over de juiste aanpak.

Bron: RoyBorghouts Fotografie

Onderwerpen

Alle (veiligheids)onderwerpen kunnen ter sprake komen. Dit heeft tot gevolg dat er ook onderwerpen besproken kunnen worden die (nog) niet door bewoners als probleem ervaren worden. De onderwerpen lopen uiteen van de aanpak van slechte woningen, jongerenoverlast, drugsproblematiek, parkeerbeleid, het optreden van de stadswachten tot bestrijding van ongedierte en cameratoezicht.

Aanwezigen

Alleen mensen met een uitnodiging worden toegelaten. Bij een bijeenkomst zijn gemiddeld zo'n 70 personen aanwezig. Daarvan is 60 à 70% bewoner of ondernemer uit de wijk, de overigen zijn professionals van (deel-)gemeente, politie en openbaar ministerie.⁶

Bij de bewoners valt het op dat minimaal de helft bestaat uit de 'bekende gezichten' uit de wijk. Dit zijn personen die in hun vrije tijd (zeer) actief zijn in de buurt. Zij komen vaak naar buurtbijeenkomsten en zijn bij (bijna) elke Stuurgroep aanwezig⁷. Veel van deze mensen kennen elkaar.

De aanwezigen vormen dus geen goede afspiegeling van de wijken. Hoewel de diversiteit toeneemt, blijven alloctonengroepen en jongeren ondervertegenwoordigd (zo ontbreken de Poolse bewoners bijvoorbeeld in de Tarwewijk). Aan de hand van de onderzoeksgegevens schatten we dat er na vier bijeenkomsten per wijk, die er tot nu toe zijn gehouden, rond de 100 unieke deelnemers zijn.

Aan het einde van de bijeenkomst worden afspraken gemaakt en wordt de datum voor de volgende bijeenkomst geprikt.

Noot 6 Daarnaast zijn er nog de drie Stuurgroepleden, de directeur van de Directie Veiligheid, eventueel een wethouder en een beperkt aantal ambtenaren van de organisatie.

Noot 7 Ten tijde van het onderzoek waren er per wijk vier bijeenkomsten gehouden.

Achteraf

Alle genodigden, ook die niet zijn gekomen, krijgen na afloop een verslag van de bijeenkomst en de actielijst die is samengesteld. De groep die goed op de hoogte is van de Stuurgroep is dus groter dan 100 personen per wijk.

Tijdsinvestering

Het houden van een Stuurgroep Veilig in de Wijk kost veel tijd. Aan de hand van gesprekken komen we tot de volgende grove, minimale inschatting van het aantal uren:

- de inhoudelijke en logistieke organisatie vooraf kost ruim 100 uur⁸
- de avond zelf kost al snel 50 uur⁹
- de nazorg (exclusief de eventueel te ondernemen acties) kost 10 uur¹⁰

In totaal komt dit neer op minimaal 160 uur per bijeenkomst.

2.3 Effect op veiligheidsbeleving

Het doel van de Stuurgroep Veilig in de Wijk is *niet* in eerste instantie het vergroten van het veiligheidsgevoel van bewoners in de wijk. Dat neemt niet weg dat de interventie een effect heeft - of kan hebben - op deze gevoelens. Immers de aanpak kan wel degelijk elementen bevatten die (ook) een positief effect hebben op de veiligheidsbeleving.

Noot 8 Secretariaat (12 uur), stadsmarinier (incl. ondersteuning: 20 uur), presentaties partners (12 uur), logistiek (50 uur).

Noot 9 Stuurgroepleden (4/5 x 2,5 uur), stadsmarinier (3 uur), voorzitter deelgemeente (3 uur), communicatieadviseurs (2 x 6 uur), ondersteuning uitvoer (12 uur), overige ambtenaren/ medewerkers corporaties en politie (onbekend).

Noot 10 Secretariaat (bedankjes, verslag, evaluatie, kostenoverzicht).

3 Beïnvloeding van veiligheidsgevoelens, de theorie

In dit hoofdstuk wordt bestaande kennis over het beïnvloeden van veiligheidsgevoelens gepresenteerd. Daarna beschrijven we de (mogelijk) werkzame elementen achter de Stuurgroep Veilig in de Wijk, de zogenaamde beleidslogica. Daarbij luidt de centrale vraag: 'Hoe kan de Stuurgroep Veilig in de Wijk bijdragen aan een afname van onveiligheidsgevoelens?' In een model hebben we de mogelijk werkzame elementen op een rij gezet.

3.1 Tafel van Twaalf

De Tafel van Twaalf¹¹ biedt een overzicht van strategieën of werkwijzen waarmee de veiligheidsbeleving kan worden beïnvloed. De Tafel van Twaalf onderscheidt drie hoofdstrategieën met elk vier werkwijzen om de veiligheidsbeleving te versterken:

- 1 Verminderen van onveiligheid
  - a pak zichtbaar de criminaliteit aan die er toe doet;
  - b verminder de invloed van onbekende anderen;
  - c ga verloedering tegen;
  - d reageer alert op incidenten en bied nazorg.
- 2 Versterken van veiligheid
  - a zorg voor vertrouwenwekkend menselijk toezicht;
  - b creëer een overzichtelijke, voorspelbare en beheersbare openbare ruimte;
  - c stimuleer sociale netwerken en sociale controle;
  - d geef mensen een gevoel van controle over hun eigen situatie.
- 3 Bieden van ondersteunend publiek leiderschap
  - a zorg voor een geoliede, incidentarme werking van het veiligheidssysteem;
  - b wees transparant, maar niet opdringerig met informatie;
  - c straal aandacht, rust en leiderschap uit;
  - d werk niet alleen aan wat u niet wilt zien, maar minstens zozeer aan wat u wel wilt hebben.

3.2 Beleidslogica

Waar de Tafel van Twaalf het brede overzicht schetst, staat men in Rotterdam voor de concrete vraag wat men kan doen aan de vermindering van onveiligheidsgevoelens. In de Rotterdamse aanpak komt een aantal strategieën en werkwijzen uit de Tafel van Twaalf in een unieke Rotterdamse combinatie terug. Rotterdam maakt zijn eigen beleid en heeft dus ook zijn eigen beleidslogica.

Noot 11 De tafel van twaalf is onderdeel van de toolkit Veiligheidsbeleving die sinds 2010 via de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) te raadplegen.

Beleidslogica – Wat is dat?

Achter de Stuurgroep-aanpak gaat een impliciete logica schuil over het beïnvloeden van veiligheidsbeleving. Een dergelijke beleidslogica is geen wetenschappelijke theorie, maar een logische opeenvolging van middelen, sub- en einddoelen. Beleidslogica's zijn meestal impliciet: het effect van allerlei projecten, programma's en interventies wordt vaak als vanzelfsprekend neergezet. Als de logica niet expliciet is, bestaat echter het risico dat het beleid berust op een verkeerd getekende 'kaart' van de werkelijkheid, met een grote kans op falen. Om de Stuurgroep Veilig in de Wijk goed te kunnen evalueren, hebben we de beleidslogica uitgewerkt.¹²

Het expliciteren van een beleidstheorie lijkt misschien op het eerste gezicht wat vreemd omdat de Stuurgroep Veilig in de Wijk *niet tot doel heeft de veiligheidsgevoelens van bewoners in de wijk te vergroten*. Zoals eerder gezegd, gaan we toch op zoek naar de werkzame elementen die (mogelijk) bijdragen aan het vergroten van veiligheidsgevoelens. In de aanpak kunnen immers wel degelijk werkzame elementen aanwezig zijn.

Een belangrijke bron van informatie voor het uitwerken van de beleidslogica zijn de gesprekken gevoerd met de Directie Veiligheid (de beleidsambtenaren betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van de Stuurgroep Veilig in de Wijk) en de bedenker van de interventie: burgemeester Aboutaleb.

3.3 Beleidslogica achter de Stuurgroep Veilig in de Wijk

De (veronderstelde) werkzame stappen van de Stuurgroep Veilig in de Wijk zijn samengevat in schema 3.1 (pagina 20).

Kolommen

In het schema staan vier kolommen. Van links naar rechts volgen de kolommen elkaar in de tijd op.

In de eerste kolom staan de middelen die ingezet worden om een Stuurgroep Veilig in de Wijk te houden.

In de tweede kolom staan de subdoelen die voor de bewoners die deelnemen aan de stuurgroepvergadering bereikt zouden moeten worden. Een pijl geeft de veronderstelde werking aan.

Bijvoorbeeld

De aanwezigheid van de burgemeester, korpschef en hoofdofficier moet er onder andere toe leiden dat 'de Stuurgroep verantwoording heeft afgelegd' en dat 'de partners ter verantwoording zijn geroepen'.

Noot 12 M. Akkers en M. Fenger (2005), 'Het beleidsproces in theorie en praktijk', in: P.H.M. van Hoesel, F.L. Leeuw en J.W.M. Mevissen (red.), *Beleidsonderzoek in Nederland*, Van Gorcum: Assen.
F.L. Leeuw (2003), 'Reconstructing program theories. Methods available and problems to be solved', in: *American Journal of Evaluation*, jg. 24, nr.1, p. 5-20.
L. van Noije en K. Wittebrood (2008), *Sociale veiligheid ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van veiligheidsbeleid*, Sociaal en Cultureel Planbureau.
A. Hoogerwerf (1998), 'Beleidstheorie en criminologie', in: *Tijdschrift voor Criminologie*, jg. 40, nr. 2, p. 185-192.

In de derde kolom staan de subdoelen voor twee groepen: de *deelnemende* bewoners (grijze kleur) en de *overige* bewoners (groen) in de wijk. Een belangrijke veronderstelling is dat de deelnemende bewoners het nieuws over de Stuurgroep en de acties die daar worden afgesproken verspreiden naar de overige bewoners in de wijk. Deze verspreiding vindt plaats in kolom drie. De deelnemers zouden de ambassadeurs van de Stuurgroep moeten vormen om een breed effect in de wijk (veel bewoners worden bereikt) van de Stuurgroep te bewerkstelligen. De deelnemers moeten dus optreden als ambassadeurs van de Stuurgroep. In deze theorie spelen de deelnemers dus een cruciale rol: zij zijn de intermediairs die, wanneer de subdoelen uit kolom twee en drie voor deelnemers zijn bereikt, de subdoelen in kolom drie voor bewoners (helpen) realiseren.

Bijvoorbeeld

Het gebruik van een goede agenda (kolom een) moet ertoe leiden dat voor de deelnemers 'abstract beleid geconcretiseerd is', 'afspraken zijn gemaakt' en 'acties zijn verspreid' (kolom drie). Dit moet er weer toe leiden dat voor de deelnemers 'de acties breed bekend zijn' en ook 'de afspraken breed bekend zijn'. Volgens de beleidslogica moeten de deelnemers ervoor zorgen dat de acties en de afspraken ook bij de overige bewoners bekend zijn.

Er is één middel dat geen gebruik maakt van de deelnemers als intermediair en direct invloed heeft op de niet-deelnemende bewoners: Communicatie over de Stuurgroep.

Als wordt gecommuniceerd over de Stuurgroep Veilig in de Wijk dan leidt dat tot een versterkt beeld van de burgemeester als daadkrachtig bestuurder, een bestuur dat daadkracht heeft getoond; bewoners die op de hoogte zijn van de aandacht van de Stuurgroep; een vergroot vertrouwen in bestuur en/of deelgemeente. Dit op zijn beurt leidt tot een verbetering van veiligheidsgevoelens.

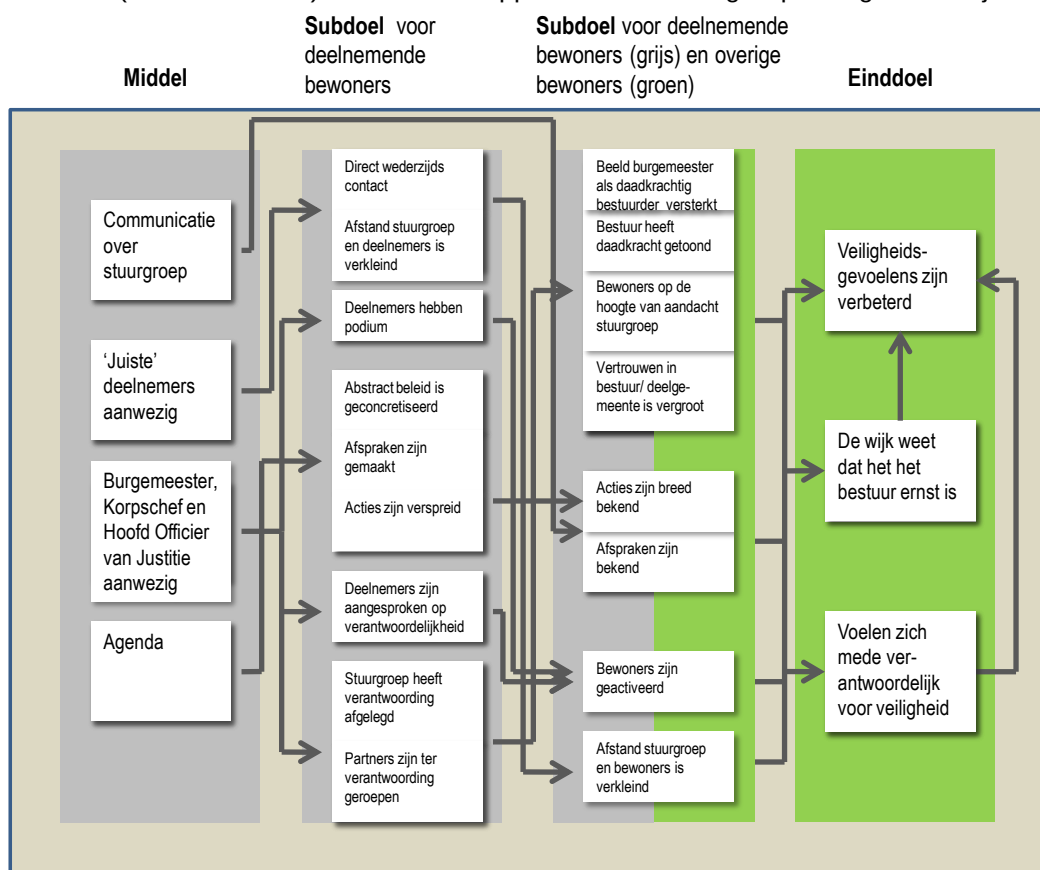
In de laatste kolom staan de einddoelen. Deze moeten voor *alle* bewoners in de wijk bereikt worden. De beïnvloeding van veiligheidsgevoelens staat hierin centraal. Alle vier de blokken uit kolom drie zouden bij moeten dragen aan het verbeteren van de veiligheidsgevoelens. Dat zou ook met een tussenstap kunnen via de andere twee einddoelen.

Bijvoorbeeld

De deelnemende bewoners zijn geactiveerd om zich in te zetten voor de veiligheid in de wijk en zij hebben ook de overige bewoners weten te activeren. Dit zou direct moeten leiden tot het verbeteren van de veiligheidsgevoelens, maar kan ook via 'Voelen zich verantwoordelijk voor de veiligheid'.

NB. Omwille van de overzichtelijkheid schrijven we hier niet alle mogelijke paden uit (dat zijn er meer dan 25). Bovendien is dat ook niet relevant want werkzame elementen hangen in de praktijk vaak samen. Deze zijn weergegeven in de pijlen in het volgende model.

Schema 3.1 De (veronderstelde) werkzame stappen van de Stuurgroep Veilig in de Wijk

Het blijkt dat er vier **middelen** zijn ontwikkeld om de Stuurgroep Veilig in de Wijk vorm te geven:

- 1 communicatie over de Stuurgroep
- 2 juiste deelnemers aanwezig
- 3 burgemeester, korpschef, hoofdofficier van justitie aanwezig
- 4 de agenda

Met behulp van deze middelen wordt gewerkt aan het bereiken van negen **subdoelen**, waarvan negen voor deelnemers en vier voor overige bewoners. Kolom drie wordt immers gedeeld door *deelnemende* bewoners en *overige* bewoners:

Subdoelen voor deelnemende bewoners

- 1 Direct wederzijds contact; afstand Stuurgroep en deelnemers is verkleind.
- 2 Deelnemers hebben een podium.
- 3 Abstract beleid is geconcretiseerd; afspraken zijn gemaakt, acties zijn verspreid.
- 4 Deelnemers zijn aangesproken op verantwoordelijkheid.
- 5 Stuurgroep heeft verantwoording afgelegd; partners zijn ter verantwoording geroepen.

Subdoelen voor deelnemende bewoners en overige bewoners

- 6 Imago burgemeester versterkt; bestuur heeft daadkracht getoond; bewoners op de hoogte van aandacht Stuurgroep; vertrouwen in bestuur en/of deelgemeente is vergroot.

- 7 Acties zijn breed bekend; afspraken zijn bekend.
- 8 Bewoners zijn geactiveerd.
- 9 Afstand Stuurgroep en bewoners is verkleind.

Uiteindelijk kan de Stuurgroep bijdragen aan drie **einddoelen** op maatschappelijk niveau: een gevoel van (mede)verantwoordelijkheid voor de veiligheid in de wijk, een besef dat het het bestuur ernst is, en – zowel zelfstandig en als gevolg van de andere einddoelen – een groter gevoel van veiligheid in de wijk als geheel.

4 Beïnvloeding van veiligheidsgevoelens, de praktijk

In dit hoofdstuk kijken we vanuit de praktijk of de Stuurgroep Veilig in de Wijk bijdraagt aan het vergroten van veiligheidsgevoelens in de wijk. We kijken naar twee stappen: het effect op de deelnemende bewoners en het effect op de overige bewoners.

De praktijktoets bestond uit een bezoek aan twee stuurgroepbijeenkomsten, (een in Tarwewijk en een in Nieuwe Westen), gesprekken met deelnemers aan de Stuurgroepen (twintig per wijk) gesprekken met sleutelpersonen¹³ uit de wijken (tien per wijk), en gesprekken met passanten op straat (42 in de Tarwewijk, 40 in het Nieuwe Westen).

4.1 Wat deelnemers vinden van de Stuurgroep Veilig in de Wijk

De deelnemers vinden het goed dat de Stuurgroep Veilig naar de wijk komt, omdat hierdoor problemen snel aangepakt kunnen worden en het duidelijker wordt wat er gebeurt om de veiligheid in hun wijk te verbeteren. Zij zien dat er verantwoording afgelegd wordt door de Stuurgroep en ook door de stadsmarinier. De meeste deelnemers voelen zich gehoord door de Stuurgroep. Dit vinden zij van groot belang. Een aantal deelnemers geeft wel aan dat er (nog) beter geluisterd moet worden. Deze personen vinden dat de bewoners niet altijd serieus worden genomen; er wordt te weinig met hun opmerkingen gedaan.

De meerderheid van de deelnemers vindt het belangrijk dat zowel de burgemeester, de korpschef en de hoofdofficier van Justitie aanwezig zijn. Dit zorgt namelijk voor korte lijnen waardoor problemen snel gediend en opgelost kunnen worden. 'Er kan op deze manier niet van het kastje naar de muur worden gestuurd'. Een deel van de mensen geeft aan de aanwezigheid van de burgemeester het belangrijkste te vinden omdat hij 'de baas is en anderen kan vertellen wat te doen'.

Als rapportcijfer voor de veiligheid in de wijk geven deelnemers uit beide wijken gemiddeld een zeven. Slechts een klein gedeelte geeft een onvoldoende. Gevraagd naar de grootste problemen op het gebied van veiligheid, antwoordden de deelnemers in beide wijken het meest last te hebben van zwerfvuil/vuilnis en drugshandel. In de Tarwewijk werd ook geluidsoverlast vaak genoemd. In het Nieuwe Westen werd de top-3 aangevuld met jeugdoverlast.

Hoewel dit rapportcijfer niet één op één is te vergelijken met de uitkomsten van de veiligheidsindex voor de wijken¹⁴ lijkt het er wel op dat de groep deelnemers een positiever beeld heeft van de veiligheid in de wijk dan de rest van de wijkbewoners. We kijken hiervoor naar de totale score op de

Noot 13 Dit zijn de stadsmarinier, een buurtagent en diverse ondernemers (belhuis, bakker, eethuis etc.).

Noot 14 De veiligheidsindex is gebaseerd op veel verschillende variabelen.

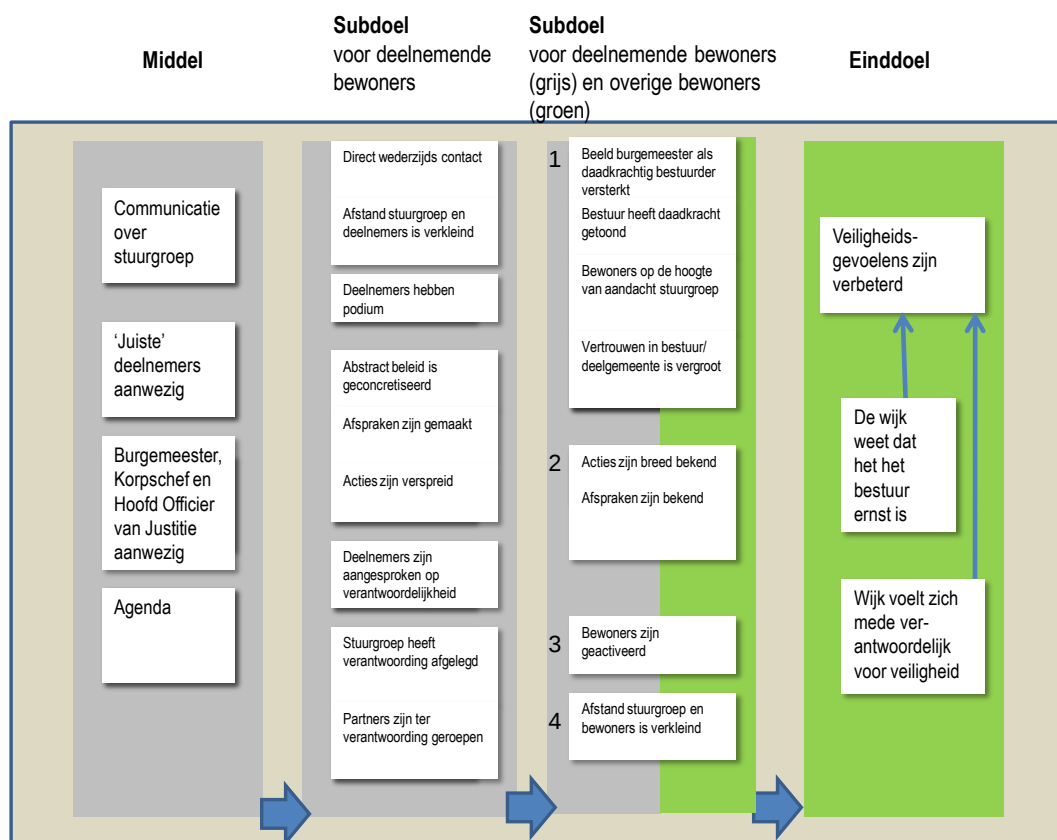
veiligheidsindex van de wijk (3,9 (Tarwewijk) en 5,3 (Nieuwe Westen) op een schaal van 1 tot 10) en de tevredenheid over de wijk (die in de wijken door 50% (Tarwewijk) en 63% (Nieuwe Westen) positief wordt beoordeeld). Beide indicatoren geven een minder positief beeld dan de ruime voldoende van de door ons geïnterviewde deelnemers aan de Stuurgroep.

4.2 Effecten voor deelnemers

Subdoelen

Als we kijken naar de veronderstelde werking dan zien we dat de eerste subdoelen (2^e kolom) voor deelnemers behaald worden. Als we dan kijken naar de daarop volgende vier clusters van subdoelen (3^e kolom) kunnen we per cluster de volgende conclusies trekken voor de deelnemers.

Schema 4.1 De (veronderstelde) werkzame stappen van de Stuurgroep Veilig in de Wijk

Cluster 1

Deelnemers geven aan dat hun beeld van de burgemeester als daadkrachtig bestuurder versterkt is, dat het bestuur daadkracht heeft getoond en ze zijn op de hoogte van de aandacht (en vinden dat goed). Bij een minderheid neemt het vertrouwen in het bestuur toe door de Stuurgroep Veilig in de Wijk.

Cluster 2

De acties en afspraken zijn bekend.

Cluster 3

De meeste deelnemers zijn actief in de wijk. Veel van hen voelen zich door de Stuurgroep aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid op het gebied van de veiligheid in hun wijk. Zij gaan zich hiervoor echter niet extra inzetten, want ze waren al actief in de wijk.

Cluster 4

Deelnemers geven aan dat zij het directe contact met de stuurgroepleden op prijs stellen.

Einddoelen

Het overgrote deel van de deelnemers aan de bijeenkomsten van de Stuurgroep Veilig in de Wijk zet zich in voor de eigen wijk en voelt zich mede verantwoordelijk voor de veiligheid. De interventie lijkt hier geen verdere bijdrage aan te leveren. Wel maakt het bestuur duidelijk dat het hem ernst is wat de veiligheid in de wijk betreft. Het laatste einddoel zijn de veiligheidsgevoelens. De meeste deelnemers geven aan zich nooit onveilig te voelen in hun wijk. Voor hen heeft de Stuurgroep dus geen effect op onveiligheidsgevoelens. Een enkeling zegt zich juist *onveiliger* te voelen, omdat er veiligheidsproblemen besproken zijn waarvan hij eerder geen weet had.

4.3 Wat bewoners en sleutelfiguren vinden van de Stuurgroep Veilig in de Wijk

Bijna alle deelnemers zeggen veel contact te hebben met andere bewoners. Zij praten met een aantal van hen over een of meerdere onderwerpen die op de Stuurgroep zijn besproken. Vaak zijn dit andere deelnemers die men tegenkomt bij bewonersverenigingen of andere buurtinitiatieven. Bij de veronderstelde werking zou een bredere kring van bewoners via de deelnemers moeten horen over de Stuurgroep. Dit lijkt dus niet te werken; de verspreiding van wat er op de bijeenkomsten wordt besproken lijkt zeer beperkt.

Dit wordt bevestigd door de resultaten uit de interviews met passanten- en sleutelfiguren in de twee wijken. Een zeer beperkt deel (ongeveer 10%) van de ondervraagde passanten is bekend met de Stuurgroep Veilig in de Wijk.¹⁵ Dit kan komen omdat er niet breed gecommuniceerd wordt over de Stuurgroep Veilig in de Wijk.

Bekend met de Stuurgroep Veilig in de Wijk¹⁶

Van de tien bewoners die bekend zijn met de interventie weet de helft ongeveer wat er op de bijeenkomsten besproken wordt. Zij wisten niets over de behaalde

Noot 15 Voor de Tarwewijk waren dit 8 van de 42 bewoners (19%), voor het Nieuwe Westen 2 van de 40 (5%). De tien personen die bekend waren met de interventie hadden hiervan gehoord via de media (6), buurtgenoten (2) of via hun werk (1 deelraadslid, 1 voormalig ambtenaar). Van de twintig geïnterviewde sleutelfiguren waren de stadsmariniers en de wijkagenten uiteraard op de hoogte van de Stuurgroep Veilig in de Wijk. Van de 16 overige sleutelfiguren in de twee wijken wist 1 persoon in de Tarwewijk van het bestaan van de interventie af. Dit was een sociaal straat-coach die vanuit zijn functie bijeenkomsten bezocht had. In totaal hebben we 102 sleutelfiguren en passanten gesproken. Als je daar de 5 professionals afhaalt kom je uit op een bekendheid van 10% (10 van de 97).

Noot 16 Slechts een sleutelfiguur uit de twee wijken kent de Stuurgroep Veilig in de Wijk. Deze persoon is twee keer aanwezig geweest en zijn reactie hebben we bij de deelnemers geplaatst.

resultaten te vertellen. De 'bekendheid' is bij de ondervraagden dus al niet erg groot (10%), maar blijft dus merendeels beperkt tot 'gehoord hebben van'. Alle 10 bewoners die bekend waren met/gehoord hadden van de Stuurgroep vonden het goed dat de Stuurgroep naar de wijken gaat. Redenen hiervoor zijn de aandacht voor de wijken, het meeleven van de stuurgroepleden, het weten wat er speelt en het aanpakken van problemen.

Niet bekend met Stuurgroep Veilig in de Wijk

Bewoners die nooit gehoord hadden van de Stuurgroep Veilig in de Wijk werd kort uitgelegd wat de interventie inhield. Vervolgens werd hen gevraagd wat ze van de interventie vonden.

De meerderheid van deze bewoners zei dit een goed idee te vinden, omdat 'veiligheid altijd goed/belangrijk is'. 'Betrokkenheid bij de aanpak van problemen' werd vaak genoemd als positief element, net als het 'goed luisteren naar problemen' en 'persoonlijk contact verkleint de afstand'. Ook was er enige scepsis; sommigen antwoordden dat 'het moet maar blijken wat het nut is', 'veel praten, weinig doen' en 'ze moeten niet alleen komen als er wat aan de hand is'. Ook waren er negatieve reacties: 'maakt geen verschil omdat bewoners niet betrokken zijn' en 'veel mensen spreken geen Nederlands en worden hiermee dus niet bereikt.'

4.4 Effecten voor overige bewoners

Door de geringe bekendheid is er geen sprake van een breed effect in de wijk.

Over het mogelijke effect van de stuurgroepbijeenkomsten zijn bewoners die bekend zijn met de interventie niet eenduidig. Sommigen denken dat problemen beter gesignaleerd worden en dus beter aangepakt kunnen worden. Anderen denken dat er nauwelijks effect mogelijk is, omdat er altijd problemen zullen blijven vooral door het weinige contact tussen bewoners (veel verschillende nationaliteiten). Sommige bewoners geven aan dat het vertrouwen in het bestuur groter wordt, omdat de Stuurgroep naar de wijk komt.

4.5 Conclusie

De bewoners die deelnamen aan de Stuurgroep Veilig in de Wijk zijn veelal positief over de Stuurgroep. Het zijn actieve bewoners die al betrokken zijn en zich reeds inzetten voor (de veiligheid in) de buurt. Zij voelen zich over het algemeen niet onveilig en hun eigen gevoel van veiligheid verbetert niet door de Stuurgroep Veilig in de Wijk.

Slechts een klein deel van de bewoners in de wijken waren op de hoogte van de Stuurgroep Veilig in de Wijk. Onze inschatting leert dat 10% van de bewoners de Stuurgroep Veilig in de Wijk kende. Hoewel de passanten (na uitleg te hebben gekregen) aangaven de Stuurgroep positief te waarderen, verwachtten zij geen effecten van de Stuurgroep op veiligheidsgevoelens (noch effecten op de subdoelen voor bewoners, zoals activering). Uit dit onderzoek blijkt dan ook dat er geen sprake is van een brede beïnvloeding van veiligheidsgevoelens.

5 Conclusies en aanbevelingen

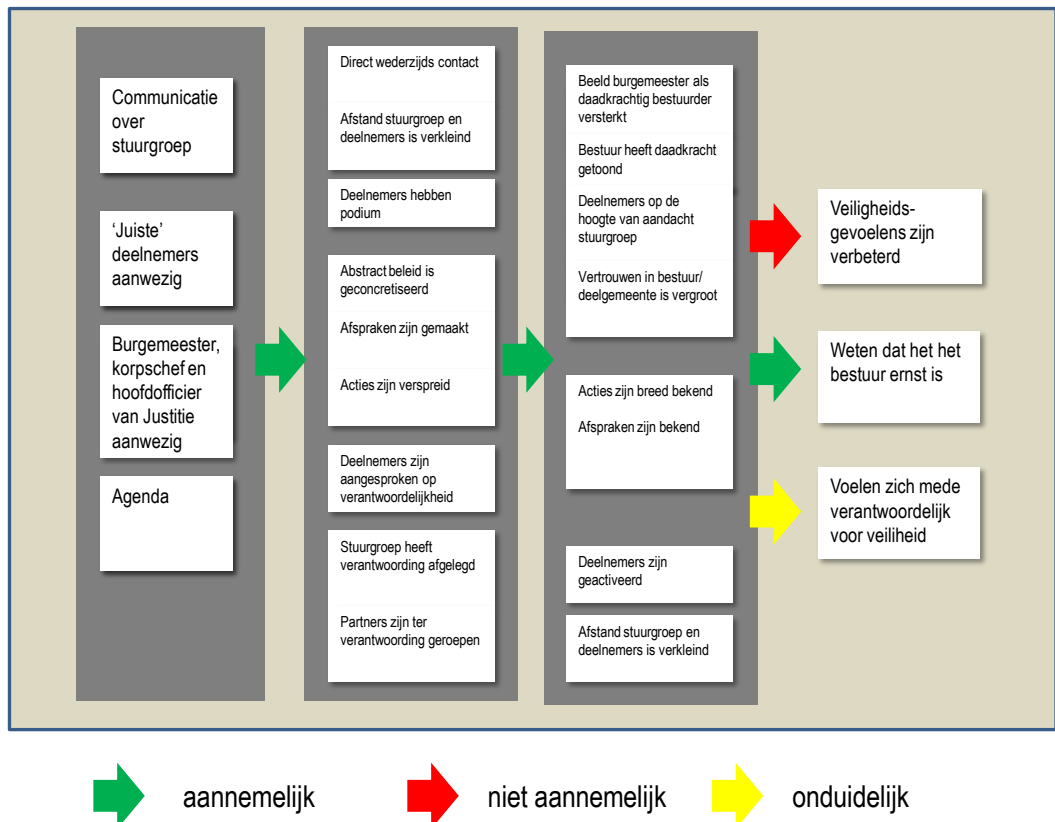
De Stuurgroep Veilig in de Wijk wordt al anderhalf jaar in Rotterdam ingezet. Bij de vierde keer dat de Stuurgroep in de Tarwewijk en het Nieuwe Westen bijeen kwam, zat de zaal (weer) vol met een bewoners, ondernemers en professionals. Dat is een goed teken, want ervaringen van elders leren dat veel van dit soort maatregelen snel doodbloedt.

5.1 Wat is het effect van de Stuurgroep Veilig in de Wijk op de veiligheidsbeleving?

De Stuurgroep Veilig in de Wijk is niet opgezet om veiligheidsgevoelens te beïnvloeden. Dat neemt niet weg dat de interventie een effect kan hebben op deze gevoelens. Immers de aanpak kan wel degelijk elementen bevatten die een positief effect hebben op de veiligheidsbeleving.

Uit dit onderzoek blijkt er van deze interventie *geen* breed effect verwacht kan worden op veiligheidsgevoelens in de wijken. De beleidslogica werkt in de praktijk op een aantal punten, maar blijkt op een aantal cruciale punten niet te werken.

Schema 5.1 De (veronderstelde) werkzame stappen van de Stuurgroep Veilig in de Wijk voor *deelnemers*

De (mogelijk) werkzame stappen zijn in bovenstaand schema samengevat. Voor de in totaal ongeveer 100 deelnemers per wijk wordt de eerste serie subdoelen (2^e kolom) bereikt en dat geldt ook voor de subdoelen uit de 3^e kolom. Het effect (einddoel) hiervan is dat de deelnemers weldegelijk weten 'dat het het bestuur ernst is'. De deelnemers voelen zich ook 'mede verantwoordelijk voor de veiligheid'. Punt is echter dat hier het kip en ei probleem speelt. De deelnemers voelden zich al eerder verantwoordelijk en zijn (mede) om die reden gaan deelnemen aan de Stuurgroep Veilig in de Wijk. Effect op het veiligheidsgevoel van de deelnemers lijkt de Stuurgroep Veilig in de Wijk niet te hebben. De deelnemers voelden zich eigenlijk altijd al veilig in de wijk.

Tot zo ver de deelnemers, maar hoe zit het met de effecten voor de *overige bewoners* in 'de' wijk?

Uit dit onderzoek blijkt dat er van deze interventie geen breed effect verwacht kan worden op veiligheidsgevoelens in de wijken omdat:

- er maar heel weinig unieke deelnemers per wijk zijn: ongeveer 100 per wijk op een bevolking van 11.000 (Tarwewijk) en 19.000 (Nieuwe West-ten); de groep deelnemers praat ongetwijfeld wel weer met andere mensen - waaronder dan ook niet-deelnemers – maar die kring blijft beperkt;
- uit onze (straat)interviews blijkt dat de Stuurgroep Veilig in de Wijk slechts bij een klein percentage bewoners bekend is; men had er wel van gehoord, maar men wist er verder heel weinig vanaf.

5.2 Op welke manier kan de gemeente met de Stuurgroep Veilig in de Wijk toch de veiligheidsbeleving beïnvloeden?

In de Stuurgroep Veilig in de Wijk zijn veel positieve elementen te ontdekken. We herkennen een aantal elementen dat volgens de theorie (Tafel van Twaalf) bij kan dragen aan het verminderen van onveiligheidsgevoelens. Hier kan verder op gestuurd worden. De positieve elementen op een rij:

- *Pak – zichtbaar – criminaliteit aan die ertoe doet*
De Stuurgroep draagt bij aan het zichtbaar maken van wat er wordt gedaan aan de veiligheid in de wijk. Er wordt naar burgers geluisterd en er wordt gewerkt aan de aanpak van de criminaliteit 'die ertoe doet'. Kanttekening is dat er daarnaast ook veel gesproken wordt over criminaliteit en overlast die niet door bewoners wordt ingebracht. Dit kan ervoor zorgen dat zaken die door bewoners eerst onopgemerkt bleven, of niet belangrijk werden gevonden wél opvallen en belangrijk worden. Dit kan juist een averechts effect hebben op veiligheidsgevoelens.
- *Ga verloedering tegen*
Meer nog dan signalen van criminaliteit brengen bewoners punten in die betrekking hebben op verloedering. De Stuurgroep zet ook in op de bestrijding hiervan.
- *Geef mensen een gevoel van controle over hun eigen situatie*
Bewoners voelen zich gehoord en serieus genomen door de Stuurgroep, dit kan bijdragen aan een gevoel van controle. Kanttekening is dat de deelnemers op dit moment voornamelijk mensen zijn die zich al inzetten voor de wijk en daardoor mogelijk dus al gevoel van controle hadden. Het blijft dus – noodgedwongen – een beetje bij preken voor de eigen veiligheidsparochie van ongeveer 100 deelnemers uit wijken van tussen de 10.000 en 20.000 bewoners.
- *Zorg voor een geoliede, incidentarme werking van het veiligheidssysteem*
Vanuit de Stuurgroep wordt een bijdrage geleverd aan een goede samen-

werking tussen de drie partijen in de Stuurgroep, maar ook tussen andere partijen als de stadsmarinier, deelgemeenten en woningcorporaties. Deze bijdrage lijkt goed te werken. Of het voor structurele veranderingen zorgt, kunnen we nu nog niet zeggen.

- *Werk samen met verschillende partners en burgers*

Er wordt duidelijk samengewerkt met burgers en ketenpartners door de Stuurgroep.

Kanttekening is dat de frequentie van de bijeenkomsten laag is waardoor er weinig continuïteit is.

- *Wees transparant, maar niet opdringerig met informatie*

De Stuurgroep is transparant.

- *Straal aandacht, rust en leiderschap uit*

Deelnemers ervaren de aandacht als positief. Ook toont de burgemeester volgens velen daadkracht en laat hij zien de leider te zijn.

- *Werk niet alleen aan wat u níét wilt zien, maar minstens zozeer aan wat u wél wilt hebben*

Er wordt gesproken over zaken die men wel wil hebben. De agenda wordt echter voor een groot bepaald door problemen die aangepakt zijn of nog moeten worden. Dit kan dus beter.

5.3 Wat zijn de randvoorwaarden voor een positieve beïnvloeding van de veiligheidsbeleving?

Duidelijk is dat er in de stuurgroepaanpak een aantal elementen zit uit de Tafel van Twaalf, elementen die positief bijdragen aan de veiligheidsbeleving. Na enige aanpassingen kan deze interventie veelbelovend zijn voor het positief beïnvloeden van onveiligheidsgevoelens.

In de bespreking hierboven komen echter drie randvoorwaarden naar voren. De Stuurgroep Veilig in de Wijk voldoet niet aan deze voorwaarden.

- Ten eerste is daar *het bereiken van de doelgroep*: de bewoners.

De doelgroep bestaat uit alle mensen in de wijk. Deze moeten bereikt worden om een breed effect te creëren.

- Ten tweede *kleinschaligheid*.¹⁷

Om veiligheidsgevoelens breed te beïnvloeden moeten onderwerpen die ertoe doen zichtbaar worden aangepakt. In de wijk verschillen de onderwerpen die ertoe doen per buurt en soms zelfs per straat of portiek. De problemen per buurt – en zelfs de problemen in een aantal portieken in een specifieke straat – komen weliswaar soms in een Stuurgroep Veilig in de Wijk aan de orde, maar dat kan nooit structureel voor alle buurtjes, alle straten en alle portieken gebeuren. Daarvan zijn er gewoon te veel. De Stuurgroep acteert dus noodgedwongen op een te grote schaal. Het lijkt echter praktisch niet mogelijk om de Stuurgroep op buurtniveau in te zetten.

- Als laatste is een *hoge frequentie* belangrijk.

De meeste punten uit de Tafel van Twaalf vereisen veel aandacht en dus – als er sprake is van bijeenkomsten - een hoge frequentie. Met een stuurgroepbijeenkomst eens in de vier maanden is de aandacht versnipperd. Om meer aandacht uit te stralen en bewoners beter bij de aanpak te betrekken en te activeren is een hogere frequentie nodig.

Noot 17 Deze conclusie wordt ook getrokken bij een aantal andere projecten op dit gebied: Buurtveiligheidteams in Amsterdam en Veilige Buurten Aanpak in Maastricht.

5.4 Andere waardevolle elementen

Er zijn andere elementen in de Stuurgroep Veilig in de Wijk waarvan niet verwacht kan worden dat ze veiligheidsgevoelens beïnvloeden, maar die waardevol kunnen zijn voor een goed werkende veiligheidsketen.

- De eerste is de *netwerkfunctie*. Bij de Stuurgroep zijn over het algemeen zo'n 30 tot 40 ambtenaren (politie, (deel)gemeente, OM) en andere professionals (woningcorporatie) en 40 tot 50 bewoners aanwezig. Al deze mensen krijgen niet alleen mee hoe de Stuurgroep over bepaalde zaken denkt, maar ze hebben ook de mogelijkheid tot direct contact met elkaar. Deze netwerkfunctie is ook binnen de groep professionals en de groep bewoners van belang.
- Een tweede waardevol punt is dat de bijeenkomsten voor de Stuurgroep dienen als *'thermometer in de wijk'*. Op deze manier komen de leden in contact met veel bewoners en horen zij heel direct welke problemen er spelen.
- Last but not least is duidelijk dat het concept bij bewoners op veel *sympathie* kan rekenen. Mensen vinden het goed dat er op hoog niveau extra aandacht is voor veiligheid in hun wijk. Wel heerst bij veel mensen een duidelijke 'eerst zien dan geloven'-houding. Het is goed deze aandacht in stand te houden en breed te communiceren over de resultaten'.

Eindconclusie en aanbevelingen

Kijkend naar de theorie (Tafel van Twaalf) lijkt de Stuurgroep Veilig in de Wijk in potentie een succesvolle interventie voor het beïnvloeden van het veiligheidsgevoel van alle inwoners van de wijken waar de Stuurgroep periodiek vergadert. Toch valt het effect op het veiligheidsgevoel in de praktijk tegen. Vooral omdat men (s)preekt voor de kleine al actieve eigen parochie: de 100 wijkbewoners die zich al actief inzetten voor veiligheid en die de wijk al als veilig ervaren. Het probleem is echter dat de 'hele wijk' door deze parochianen en door de publiciteit niet bereikt wordt. Desondanks bevelen we aan om het kind niet met het badwater weg te gooien. Ga door met de Stuurgroep Veilig in de Wijk!

Wil de gemeente de Stuurgroep inzetten als aanpak tegen onveiligheidsgevoelens dan moet wel gezorgd worden voor een

- groter bereik: van 100 naar 10.000 mensen (direct en indirect);
- hogere frequentie: van 1x per 4 maanden, naar 1x per maand;
- kleinschaliger aanpak: van wijk- naar buurt/straatniveau.

We beseffen dat de agenda's van de driehoek op deze manier wel erg vol zullen lopen en dat vereist dus creatieve oplossingen. Welke oplossingen mogelijk zijn, is niet onderzocht. Dat vergt nog een stevige brainstorm. Als voorzet valt er bijvoorbeeld te denken aan:

- een iets andere aanpak (per buurt/straat voorbereiden, per wijk presenteren en aftikken)?;
- een brede campagne om de hele – of tenminste een veel groter deel van – de doelgroep te bereiken. Affiches: "SuperStuurgroep komt naar u toe!" Inzet van sociale media of van specifieke Intermediaire Kaders (denk bijvoorbeeld aan de inzet van Polen om Poolse bewoners te bereiken);
- het inzetten van opbouwwerkers om de juiste mensen te bereiken en een goede afspiegeling van de bevolking op de bijeenkomsten te krijgen;
- een koppeling met lokale initiatieven binnen het gebiedsgericht werken zoals dat in Rotterdam bestaat; denk bijvoorbeeld aan de IWAP's (Integrale Wijk Actie Programma's), of het door Aboutaleb in ons interview genoemde 'Buurt Bestuurt'.

Welke keuzes Rotterdam ook moge maken: de Stuurgroep Veilig in de Wijk is met de gebiedsgerichte en vraaggestuurde aanpak een sterk instrument om met opgestroopte mouwen als Stuurgroep concreet aan de slag te gaan. Een mooi instrument dat nog mooier kan worden. We hopen dat dit onderzoek daarbij kan helpen.

Bijlagen

Bijlage 1 Leden begeleidingscommissie

Loes Wesselink	Directie Veiligheid Beleidsadviseur
Carolien van Eykelen	Directie Veiligheid Beleidsadviseur
Annemiek Baljon	Directie Veiligheid Beleidsadviseur

Bijlage 2 Geïnterviewde personen

Ahmed Aboutaleb	Burgemeester
Annemiek Baljon	Directie Veiligheid Beleidsadviseur
Marcel Dela Haije	Stadsmarinier Nieuwe Westen
Carolien van Eykelen	Directie Veiligheid Beleidsadviseur
Hans Hoekman	Wijkagent Nieuwe Westen
Michiel van der Pols	Stadsmarinier Tarwewijk
Ron Vester	Wijkagent Tarwewijk
Loes Wesselink	Directie Veiligheid Beleidsadviseur
Overige sleutelfiguren uit elk van de twee wijken (van bakker en belwinkel tot horeca)	
Deelnemers aan de Stuurgroep Veilig in de Wijk (2x 20)	
Passanten in de twee wijken (42 + 40)	

Bijlage 3 Onderzoeksmethode

Voor dit onderzoek hebben we een aantal stappen ondernomen:

- **Expliciteren en uitwerken beleidslogica**
Met drie medewerkers van de Directie Veiligheid hebben we de beleidslogica uitgewerkt.
- **Deskresearch**
Bestudering van documenten over de Stuurgroep en de twee wijken.
- **Diepte-interview**
We hebben een diepte-interview gehouden met burgemeester Aboutaleb, de bedenker van de Stuurgroep Veilig in de Wijk.
- **Bezoeken bijeenkomsten in Tarwewijk en Nieuwe Westen**
- **Interviews deelnemers**
Bij beide bijeenkomsten hebben we met twee onderzoekers vooraf en na afloop 2x 20 deelnemers willekeurig geïnterviewd. De mensen die voor het eerst aanwezig waren bij een bijeenkomst (in beide gevallen 4 personen) hebben we een week later gebeld om hun ervaringen te peilen.
- **Interviews sleutelfiguren**
Per wijk hebben we tien sleutelfiguren gesproken. Hierbij zaten per wijk de stadsmarinier en een wijkagent, andere sleutelfiguren waren winkeliers (belwinkels, bakker, grote en kleine kruideniers) en horecamedewerkers.
- **Interviews passanten**
In beide wijken hebben we met twee onderzoekers een dagdeel willekeurige passanten geïnterviewd. In totaal hebben we 42 personen in de Tarwewijk en 40 in het Nieuwe Westen gesproken.